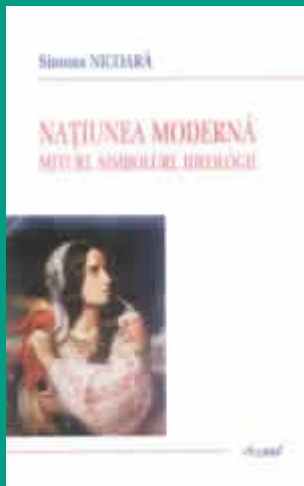

Simona Nicoară, Națiunea modernă. Mituri, simboluri, ideologii

Ed. Accent, Cluj, 2002, 360 p.

O dată cu cartea Simonei Nicoară abordarea istoriei din perspectiva antropologiei imaginarului și a mentalităților colective își desăvârșește consacrarea științifică în mediile academice clujene. Cercetările Simonei Nicoară se situează în familia unor studii de primă mână, printre care am putea aminti cele propuse de Peter van der Veer, Lucian Boia, Jacques le Goff sau Jean-Jacques Wunenburger.

Un aspect deosebit de important pe care îl analizează cu multă efervescență Simona Nicoară este legat de modul în care ideologiile au făcut din națiune un fel de auxiliar al reprezentărilor de natură religioasă. Cred că nu e deloc greșit să spunem chiar că, prin fenomenul de transfer de sacralitate dinspre imaginarul de tip religios înspre cel de tip social și politic, lumea de

simboluri a conștiinței comunitare profunde face ca ideologia națională să nu fie doar un auxiliar al sacralității. Ea este chiar factorul care, în cele mai multe cazuri, asigură viabilitatea religiosului, în condițiile unei modernități ce se sustrage tot mai mult povestirilor revelației pentru a se livra, treptat, narațiunilor mitice care se întretes în textura metanarațiunii presupusă de mentalitățile colective.

Analizînd cu un profund simț al detaliului acest fenomen, autoarea acordă importanța cuvenită liturghiei politice, structurilor de idei, simboluri, mituri și eshatologii care sînt filtrate de sensibilitatea colectivă și metamorfozate într-un spectacol al politicului apropiat, cu toată încărcătura sa de sacralitate, la nivelul conștiinței colective a imaginarului național. Stăpîină pe domeniul pe care îl aduce în discuție și pe care îl controlează cu lejeritate, Simona Nicoară, într-o manieră academică foarte fericită, își îngustează cîmpul actualei cercetări canalizîndu-l spre imaginarul național. În felul acesta, la capătul cărții de față, cititorul iese în mod evident îmbogățit cu o cunoaștere a semnificațiilor imaginilor, miturilor și simbolurilor descifrate la interferența dintre aspirația de “reconstituire a evenimentțialului” și a năzuinței de “cunoaștere a traiectoriilor mentale ale vremurilor trecute” (p. 17).

În cazul cărții de față, mi se pare inspirată atitudinea autoarei de a analiza imaginarul

SANDU FRUNZĂ

Lecturer Ph.D,
Departament of
Systematic Philosophy,
BBU, Cluj, Romania
Author of the books:
“Fundamentalismul religios
si noul conflict al
ideologiilor”(2003)
“Experienta religioasa
in gandirea
lui Dumitru
Staniloae”(2001)
“Iubirea si
transcendenta”(1999)
“O antropologie
mistica” (1996)
E-mail:
sfrunza@yahoo.com

KEY WORDS:

history, imaginary, nationhood, national ideology, secularization

național și structurile de profunzime ale ideologiei naționale nu din perspectiva religiei ca atare, ci din perspectiva religiozității, care nu mai presupune obligativitatea unei transcendențe personalizate, ci funcționează după criteriile unei originalități a sacrului. Deși scenariile mitologice și comportamentele ritualice pot fi conexe cu cele ale unei trans-simbolizări dinspre religiile tradiționale, autoarea reușește să se ferească de ispita de a se opri la acestea, deși le invocă cu deosebită abilitate, și pătrunde spre un strat mai profund, singurul capabil să explice marea diversitate a camuflajelor religiosului în structuri care în aparență aparțin unei teritorialități a secularului. Stratul de profunzime pe care îl explorează Simona Nicoară este cel al sacrului ce modelează mentalul și comportamentul omului modern.

În ciuda credinței că omul modern este incapabil de creație religioasă, în ciuda stereotipurilor care creditează ideea că omul modern se află într-o criză totală a religiozității, nefiind în mod efectiv capabil să își creeze propriile sale mituri, autoarea acestei cărți este de partea studiilor de antropologie a imaginarului religios care valorizează importanța pe care “miturile moderne” o joacă în viața omului ultimelor două secole și într-un mod extrem de evident în secolul XX. Dintre miturile moderne cu o deosebită eficiență asupra modului de a fi și în modul de a se imagina pe

sine și a se circumscrie acțiunii comunitare, în cazul individului ce își consumă pînă la capăt modernitatea sa putem aminti îndeosebi miturile politice.

Așa după cum putem citi în cartea Simonei Nicoară, “Timpurile moderne, alături de numeroasele aspecte care par insensibile la supranatural, conțin evidente tendințe de *sacralizare*, resimțite în realitatea trăită și, nu în ultimul rînd, în politică. La geneza modernității stă tocmai necesitatea redefinirii coeziunii sociale, politicul asumîndu-și prin *transfer de sacralitate*, imensa putere a legăturii religioase. Sacralitatea politică în modernitate a cîștigat teren pe măsură ce dimensiunea politică și-a cucerit autonomia instituțională în confruntarea cu religia tradițională, asumîndu-și propria sa dimensiune “religioasă”, propriul caracter de sacralitate, propria prerogativă de a defini și semnifica existența umană terestră pentru individ și colectivitate” (p. 24).

Este evident că atunci cînd în baza acestei sacralizări vorbim despre ideologia națională ca despre o formă de religie secularizată, ideologia trebuie înțeleasă în sensul său tare, adică cel care o impune ca viziune, nu cel care o îngustează și o consacră ca doctrină. În baza unei sacralități vizionare (nu ar fi greșit să folosim chiar termenul de mesianism) religiile politice încearcă să răspundă unor stări de criză care impun un nou răspuns la problema unității,

coeziunii și identității unei colectivități. Simona Nicoară relevă faptul că în acest scop sînt recuperate resursele aspirațiilor religioase și este construită o formă de transcendență a Patriei, Națiunii și Poporului.

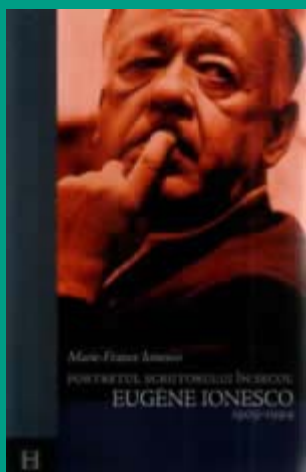
Supusă unui proces de sacralizare, dar în același timp și de ideologizare, națiunea devine “o dimensiune imaginară și irațională, focarul unui patos mitic, care încurajează abandonarea voinței raționale în favoarea entuziasmului, devoțiunii, sentimentelor necontrolate, culminînd cu *iubirea politică*, patriotismul și naționalismul” (p. 161). Astfel, ea ajunge să fascineze, dar și să consume în maniera devorantă în care o face adesea experiența religioasă limită.

Semnificative sînt și eshatologiile naționale situate de autoare în chiar inima modului în care mentalitatea colectivă își recuperează trecutul și își valorizează prezentul în perspectiva unui viitor salvator, care ia în stăpînire imaginarul național modern. Pe această bază, “proiecțiile asupra viitorului național, indiferent de nuanțele ideologice, au tins să justifice deciziile politice, să disciplineze acțiunea națională, deci să orienteze comportamentele colective” (p. 206). Așa se explică faptul că sentimentul național, care ține de noblețea indivizilor aparținători unei structuri imaginative comune, atunci cînd este radicalizat și exacerbat sub forma naționalismului, ne relevă faptul că „naționalistul

este *un om care suferă de ura morbidă de a pierde o putere magică ce nu există*” (p. 275). Sentimentul acesta devastator este întîlnit nu numai în extremismele constituite pe ideologiile naționale, ci și în cazul ideologiilor religioase fundamentaliste care invocă o pierdere a unei asemenea puteri pentru a-și justifica violența simbolică.

O idee care trebuie să rețină atenția în lectura acestei cărți este cea legată de discuțiile privind sfîrșitul erei naționalismului. Această profeție se circumscrie cunoscutei obsesii de a anunța „sfîrșituri” a teoreticienilor din „modernitatea tîrzie”. Așa s-a întîmplat cu sfîrșitul religiei, sfîrșitul artei, sfîrșitul filosofiei, sfîrșitul ideologiei, sfîrșitul istoriei și în lista, foarte lungă de altfel, e cuprins și sfîrșitul naționalismului.

Simona Nicoară ne atrage în mod cumpănit atenția asupra faptului că departe de a fi de față la un asemenea sfîrșit, putem asista mai degrabă la diverse forme de revitalizare a naționalismului. „Pretenția și ostentația națională – scrie Simona Nicoară – nu sînt deloc în descreștere în lume. Nu este deloc sigur că omenirea va reuși să iasă din *visul său de putere pe scară națională*, să transfere degrabă și pe scară largă voința de putere națională asupra unei puteri internaționale” (p. 348). Năzuința identitară ce răzbate dintr-o asemenea atitudine își are resursele într-o nostalgie firească a autenticității pe care o nutrește omul religios. Faptul că o

**AUREL-DANIEL
BUMBAȘ-VOROVIOV**

Ph.D Student
Faculty of History
and Philosophy
BBU, Cluj, Romania

astfel de necesitate pozitivă este reconfigurată într-un imaginar național ce eșuează în revendicări naționaliste este deja o altă problemă. Ea trebuie pusă (așa cum autoarea procedează în finalul cărții sale) sub semnul unei probleme deschise – care, cu siguranță, va fi dezvoltată în cercetări viitoare.

Deși uzează de un aparat științific foarte bogat, în buna tradiție a școlii istorice clujene, Simona Nicoară ne propune o carte limpede, care poate fi parcursă cu bucuria descoperirii la fiecare paragraf a unui bogat material informativ, sistematizat cu deosebită acuratețe și cu o bună știință a scriiturii.

Aurel-Daniel Bumbaș-Voroviov

Marta Petreu, Ionescu în țara tatălui

Biblioteca Apostrof, Cluj-Napoca, 2001.

&

Marie-France Ionesco, Portretul scriitorului în secol.

Eugène Ionesco 1909-1994

Humanitas, Bucuresti, 2003,

trad. rom. Mona Țepeneag.

Textul de față își propune să prezinte un dialog între două portrete ale autorului Ionescu/Ionesco, creionate în ordine cronologică de Marta Petreu și de Marie-France Ionesco

Volumul Martei Petreu, profesor la Universitatea Babeș-Bolyai din Cluj, propune o reconstituire a imaginii scriitorului Eugen Ionescu, din fărâmele pe care acesta le-a lăsat în scrierile sale, trăind în România sau Franța până în 1946. În acest an Viața Românească din 3 martie i-a publicat un ultim text unde critica